

У манастиру Подластва промовисана књига “Говорите ли грбаљски”

У организацији НВО Матица Боке протекле сриједи је у манастиру Подластва промовисана књига “Говорите ли грбаљски”, аутора Слободона Боба Пецеља и Ђорђа Иветића.

Предсједник УО Матице Боке Мирко Мустур је казао да су и прије постојали покушаји штампања сличне књиге, али у много мањем обиму.

“Као Новљанин могу рећи да се 95% архаизама код западних Бокеља и Грбљана поклапа. У сваком случају овдје је ријеч о озбиљном издању у које су господа Слободан Пецељ и Ђорђе Иветић уложили огроман труд. Кад ме позвао Сениша Ковачевић да Матица стане иза ове књиге, као НВО која се бави очувањем културног, вјерског и националног идентитета Срба у Боки, на простору од Херцег Новог до Паштровића кроз својих седам подружница,

одмах сам се сложио”, казао је Мустур.

Он је истакао да је књига има посебан значај за културу и за наредне генерације.

“Ова књига је велики допринос очувању идентитета Срба у Боки и онога што зовемо говором наших предака некада. Када запишемо и сачувамо, сачували смо језик, а тиме и народ и народну културу и традицију времена у којем је живио. Ова књига оживљава вријеме и начин живота у њему”, казао је Мустур.

Један од аутора књиге Слободан Бобо Пецељ, присутне је поздравио ријечима “помага Бог свима”.

“Тако су се некада поздрављали у Грбљу”, казао је Пецељ, појаснивши да је идеју за писање добио када је прије више година, као један од ријетких странаца који су радили у Цириху, сматрао да ће на званичном њемачком језику бити у прилици да обавља свакодневну комуникације.

Међутим, убрзо је схватио да су Швајцарци говорили један језик који није разумио и који је затим учио дуги низ година, а они љубоморно чували од заборава.

“Тог језика нема у књигама, али га они свакодневно користе између себе, од рођења до смрти, од портира до директора, до доктора наука, То је њихов језик којим се они идентификују као Швајцарци. Тада сам схватио да сам ја, онај језик који сам памтио од дјетињства у Грбљу, заборавио. Схватио сам да се тај језик тотално заборавио, изгубио”, казао је Пецељ, који убрзо почиње да записује ријечи које су почеле да се заборављају.

Убрзо почиње да ствара значајну збирку од преко 2,5 хиљаде заборављених ријечи, презентовану сада у ријечнику “Говорите ли грбаљски”.

Посебно је захвалан комшији Ђорђу Иветићу који би му, чим би чуо неку заборављену ријеч, одмах јављао, као и лекторки Милицы Ђукић, професорици српског језика, рођеној Грбаљки.

“И ријечник је био спреман. Сачекали смо само да прође протекла година од короне”, казао је Пецељ, који је мишљења и да се Грбаљ брзо привредно развија, али да то не прати културна политика. Истиче и да је живот без културе немогућ.

“Ако смо овом књигом бар мало допринијели некој културној идентификацији Грбља, мислим да смо доста успјели”, казао је Пецељ.

Професор др Стеван Коридић је рекао да се у говору Грбља прво уочава његов словенски кројен, али и је значајан утицај страних језика у Боки.

“У њему јасно видимо утицаје, од старословенског, црквенословенског, славјанословенског, српског, српско-хрватског, односно свих језика који су овдје били, или у административној, или у литургијској, црквеној употреби”, казао је Кордић.

Када је ријеч о осталим утицајима на језик Грбљана, истиче утицај италијанског (“дијалекта Калабрије и Пуље до које се, као и до Барија, уз добар вјетар, може доједрити за један дан”).

“Интересантно је рећи дас у ове области Италије примиле и доста грчких ријечи, које су затим кроз дијалекат Пуље дошле и до нас. Други значајан утицај имао је венецијански дијалекат”, рекао је Коридић, подсјетивши да је Котор од 1420. под Венецијом, односно постаје дио Млетачке Републике.

Овај средњевјековни период обиљежиле су и четири грбаљске буне, али је, нагласио је Коридић, језички утицај венецијанског, као званичног језика Републике, на подручје Грбља оставио дубок траг, што се види и у ријечнику “Говорите ли грбаљски”.

“Такође, овдје не смијемо сметнути ни утицај турског језика”, казао је Кордић.

Он је додао да је турска владавина у окружењу и на језик као живи феномен, оставила траг:

“Један добар тих ријечи су арапског или персијског поријекла.”

Као примјер споразумијевања са људима са овог подручја навео је студијски боравак у САД-у. Тада је у комуникацији са колегама из арапских земаља веома лако појаснио значење бројних заједничких ријечи, као што је нпр. “мерак”, нама разумљиве, али је Американцима требао уложити поприличан напор да појасни о чему се ради.

Професорица српског језика и књижевности Љиљана Чолан је подсјетила да је бурна историја Балкана просто тјерала различите групе да се селе на места која су насељавали људи који су говорили други језик.

“Аргумент који подржава став о постојању Балканског језичког савеза је да се језици са највише „балканизама“ налазе у областима где су људи једног језика били у контакту с људима других језика.

Књига “Говорите ли грбаљски” је својеврстан простор за дијалог, а и језичко памћење народа. Језички савез, лингвистичко подручје подразумева групу језика који су захваљујући међусобном контакту и географској близини стекли бројне заједничке особине. Ти језици могу, али не морају, бити генетски повезани. Балканској језичкој заједници припадају језици који су на различитим гранама индоевропских језика, као што су албански, грчки, романски и словенски језици. Сличности у граматички, синтакси, рјечнику и фонологији у језицима на Балкану омогућавају употребу балканизама. Те посебности чува и грбаљски језик.

Термин „Балканска језичка заједница“ је сковао румунски лингвиста Александар Росети 1958. године. Теодор Капидан је тврдио да структура балканских језика може да буде замењена стандардним језиком.

О пореклу ових особина и њиховом развоју и положају се дугачко дискутовало, и предложене су различите теорије.

Римско царство је контролисало Балкан и могуће је да су локални дијалекти латинског оставили знак на свим језицима на Балкану, што је утицало и на језик словенских придошлица. Слаба тачка ове теорије Џорџа Солта је да се само неке особине могу наћи у другим романским језицима и да не постоји доказ да су Балкански Римљани били довољно дуго изоловани да би их развили.

Аргумент овоме би биле структуралне позајмице или “калкови” у македонском из арумунског, што може да се објасни тиме што је арумунски био супстрат за македонски, али ово и даље не објашњава које је порекло ових иновација у арумунском. Улога романских супстрата у настајању балканизама је велика.

Данас, најприхваћенија је теорија што ју је успоставио пољски научник Збигниев Гоѓаб. Она се састоји у томе да нису све особине с истог извора и да је утицај међу језицима био реципрочан: неке од њих могу да се прате из латинског језика, словенских или грчких језика, док друге, нарочито особине које имају само румунски, албански, македонски и бугарски, могу да се објасне помоћу супстрата који се сачувао након романизације (у случају румунског) или словенизације (у случају бугарског). На албански су утицали и

латински језик и словенски језици, али је такође задржао многобројне првобитне особине. Бурна историја Балкана је тјерала различите групе да се селе на места која су насељавали људи који су говорили други језик. Аргумент који подржава став о постојању Балканског језичког савеза је да се језици са највише „балканизма“ налазе у областима где су људи једног језика били у контакту с људима других језика.

Први који је приметио сличности међу балканским језицима из различитих породица био је Словенац Јернеј Копитар 1829. године, али се ова теорија развила тек између 1920. и 1930, радом Густава Вајганда и Кристијана Сандфелд-Јенсена (Лингвистике балканике, 1930). Тај исти Копитар је помогао Вуку на раду око рјечника. Први рјечник је изашао из штампе 1818. и био везан само за Вуково говорно подручје око Тршића, други је изашао 1852, када је Вук пропутовао Боку и Далмацију. Други рјечник је енциклопедија српског народног живота, Такву енциклопедију грбалског живота направили су Ђ. Иветић и С.Пецељ овом књигом. Њихова књига Говорите ли грбалски је својеврстан простор за дијалог, а и језичко памћење народа.

Зашто је важно говорити грбалски? Значајно је због очувања ријечи које су одраз живота народа на овом простору. Иако овај рјечник започиње са гл. абедат, који је дат у примјеру: Он не абеда што му се збори, почетак је ипак везан за један други глагол коме је мјесто у самом наслову. У Грбљу се ЗБОРИ и ГОРИ. То што је још један глагол укључен у ову рјечничку одредницу је врло важан детаљ, јер Збор зборе господа хришћанска...у нар.епским пјесмама, а овдје, вечерас, збор зборимо као некада Грбљани у манастиру Подластва који је духовно средиште православног Грбља.

Рјечник завршава придјевом шушти, у примјеру Он је шушти отац, што опет није случајно, надовезујемо се на традицију, и важно нам је што су наши очеви били, што су зборили, како су радили, чиме су се уписивали у књигу постања.

У рјечнику се налазе ријечи које осликавју живот Грбљана. Наравно, највише је ријечи које означавају покрет и послове.

Вријеме вршења радње је ичер, итрос и тадијер (Тадијер сам ја узео ствар у своје руке и свршио посао), можда је то било у девет зора (рано), а можда и у зли час (у невријеме). Можда се све десило у сетембар, октомбар, понедионик, уторник...Важно је да се дешава. Мјесто је тудјер и свудијер,

Тако да се дрва догоне, бупа се по штицама, али се бупа и ријечима, дарива

се невјеста (млада),иједимо се једни на друге, крачемо великим корацима, начињемо кутије кекса, али начињемо и разговоре и истраживања, одбота и једно и друго)..

Подкраштили смо, или окраштили смо смокву да не иде у висину. Праске смо заштитили, а и лозу попрскали галицом. Вацола је спремна за продају, и боб је орубан.

Ни лорику нисмо заборавили да уберемо, а и флашка је спремна да се гори клачина.

Желуд је спреман за исхрану стоке. Чакали су се чули итрос.

Вијолицама ћемо украсити комоду.

Претекнули смо ову врућу, иако смо се добро потили.

Издвојили су се људи од нељуди, У књизи је доста појмова са негативном конотацијом: баксуз, баздуља, балафурда, бештија, губа, ђао, шемпијан, њуњав, просуља...Наспам њих је човјек који зна да је урадио нешто лоше и зна да се постиди, исповиједи и покаје за своје поступке.

Приперили су се на међу вишиња, а малиња је остала доље. Мализи су нам напунили куће, заного нам завиде на томе. Чесови су то синови? Чесове су то шћери? Нису то обичне жене, то су грбаљске одиве.

Вас цијели свијет се диви нашој природи, а ми се дивимо мавеној боји заласка сунца било гледајући тај залазак рецимо испред Свете Варе (Варваре) према Доњем Грбљу, или гледајући га из Жуковице (од жукве) према пучини.

Дошће наши на славу, а одит ћемо и на бабине. Не баведамо (не говоримо узалуд), него откривамо суштину нашег бића.

Говорећи грбаљски ми се самоосвешћујемо. Зато је ова књига вриједан допринос проучавању грбаљског идентитета, поријекла и добар је подстицај лексиколозима и лексикографима да се упусте у озбиљне анализе”, казала је Чолан.

Промоцији су присуствовали представници локалних самоуправа, међу којима и предсједница Скупштине општине Котор Маја Мршуља, парох горњогрбаљски Анђелко Боричић, намјесница манастира Подластва мати и диплар

Матица Босне

промоција књиге

грбаљски ријечник

Говорите ли грбаљски?

*"Народ који је изгубио своје ријечи
престаје бити народ!"*

аустријски Свјетлост Непосредности

Манастир Подластва

уторник, 07. септембра 2021.

у 19 ура

mitropolija.com